

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เราตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งในวัฏจักรดังกล่าวนี้มนุษย์เราจำเป็นต้องได้รับบริการต่างๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายในสังคม (ระพีพรรณ คำหอม, 2554) ประเทศไทยก็ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำบริการสาธารณะด้านสวัสดิการสังคมขึ้น ดังปรากฏในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ในประเด็นต่างๆ ตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน โดยแผนฯ ฉบับที่ 1, 2 และ 3 จะเน้นในเรื่องของการจัดทำสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย ด้านอาชีพ ด้านสาธารณสุข ให้แก่กลุ่มคนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นคนชรา เด็ก วัยรุ่น ผู้พิการ ผู้ประสบภัย และผู้ที่มีความเดือดร้อน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ; 2503, 2507, 2515) ต่อมาในแผนฯ ฉบับที่ 4 ก็เริ่มมีการกำหนดมาตรฐานและรูปแบบในการจัดทำสวัสดิการสังคมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการทุพพลภาพ คนไร้ที่พึ่ง หญิงค้าบริการ ชาวเขา และผู้ต้องขัง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ; 2520) ซึ่งแนวคิดและรูปแบบที่ได้กำหนดขึ้นนั้นก็ได้มีการปรับปรุงในแผนฯ ฉบับที่ 5 และ 6 โดยแผนฯ ทั้งสองฉบับจะมุ่งเน้นให้ประชาชนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งเด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการและทุพพลภาพ ผู้ต้องโทษ และประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาแต่บริการหรือสวัสดิการสังคมที่รัฐจัดหาให้ อีกทั้งยังส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการต่างๆ เพิ่มมากขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ; 2525, 2530) แต่สำหรับแผนฯ ฉบับที่ 7 จะมุ่งเน้นไปที่การจัดทำสวัสดิการสังคมทั้งในด้านสาธารณสุข ด้านอาชีพ และอื่นๆ ไปยังประชาชนส่วนภูมิภาคเป็นหลัก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ; 2535) ส่วนในแผนฯ ฉบับที่ 8, 9 และ 10 นั้น การจัดสวัสดิการสังคมให้แก่คนในสังคมจะเป็นการดำเนินงานแบบองค์รวม โดยจะมีการสนับสนุนให้หน่วยงานในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีบทบาทในทุกชั้นตอนมากยิ่งขึ้น โดยแผนฯ ทั้งสามฉบับได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทุกคนในสังคม ซึ่งจะครอบคลุมถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก (แรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กที่ติดเชื่อเฮดส์) เด็กและสตรีที่ขายบริการทางเพศ ผู้พิการ

ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยวัย คนยากจน และคนต่างด้าว ซึ่งในแผนดังกล่าวนี้ได้กำหนดให้กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม แต่การให้ความสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุและผู้พิการในแผนฯ ฉบับที่ 8, 9 และ 10 นั้นมีประเด็นที่ภาครัฐให้ความสำคัญและต้องการการพัฒนาที่แตกต่างกัน โดยแผนฯ ฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับบริการทางการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านอาชีพ และการช่วยเหลือคุ้มครองทางด้านกฎหมายอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน มีการจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ; 2540) แต่แผนฯ ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญต่อกองทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ; 2545) นอกจากนี้ในแผนฯ ฉบับที่ 9 และ 10 ยังได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมเพื่อให้บริการเหล่านั้นตรงกับความต้องการของประชาชนทุกวัยในพื้นที่ และต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอีกด้วย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ; 2545, 2550)

จากแนวทางการพัฒนาของภาครัฐข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาครัฐได้ให้ความสำคัญต่อการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น อีกทั้งยังเปิดโอกาสและสนับสนุนให้หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาชน หน่วยงานในส่วนภูมิภาค หรือในส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมและบทบาทในการดำเนินงานเพื่อให้บริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่จัดทำขึ้นนั้นตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละพื้นที่ และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ดูแลและดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550) นอกจากนี้ยังมีการระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบในการทำการสังคมสงเคราะห์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2549 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2546 (ชั้นยวฒัน รัตนศักดิ์, 2554) ทำให้เห็นได้ว่าภาครัฐมีความพยายามที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมตามศักยภาพของตน

เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาเป็นเทศบาลขนาดกลาง มีการแบ่งพื้นที่ในการให้บริการของเทศบาลออกเป็น 3 เขต ตามการแบ่งเขตการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล โดยมีพื้นที่ครอบคลุม 2 ตำบล 16 หมู่บ้าน 27 ชุมชน รวมทั้งยังมีจำนวนประชากรที่เป็นผู้สูงอายุและผู้พิการร้อยละ 19 เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด (เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา, 2554) โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังมีจำนวนผู้พิการที่ได้รับการจดทะเบียนคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้คณะผู้บริหารของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมเป็นอย่างมาก ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของเทศบาลเป็นแห่งยาวรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่งผลให้ผู้สูงอายุและผู้พิการเกิดความยากลำบากในการเดินทางมารับบริการต่างๆ ณ สถานที่ทำการของเทศบาล ดังนั้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการ เทศบาลจึงได้แบ่งพื้นที่ในการให้บริการออกเป็น 3 เขต ซึ่งในแต่ละเขตนั้นจะมีสมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชุมชน และประธานกลุ่มต่างๆ คอยเป็นผู้ประสานงานในการให้บริการหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับทางผู้บริหารของเทศบาล นอกจากนี้คณะผู้บริหารของเทศบาลยังได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายด้านสังคมที่มุ่งให้การดูแลและพัฒนาส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ขาดโอกาสทางสังคม และเทศบาลก็ได้นำนโยบายดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นเกี่ยวกับการการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการให้ได้รับการดังกล่าวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา, 2554) เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้พิการในเขตเทศบาลมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่เป็นภาระของคนในครอบครัวและสังคม

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวเทศบาลจึงได้จัดทำโครงการที่มีผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นโครงการด้านสุขภาพ/สาธารณสุข เช่น โครงการศูนย์แพทย์ชุมชนเมืองแกนพัฒนา (คลินิกชุมชน) โดยจะมีการจัดตั้งคลินิกชุมชนเพื่อให้บริการตรวจ วินิจฉัย และรักษาพยาบาลให้แก่ประชาชนที่เจ็บป่วย ทั้งในเวลาราชการและนอกเวลาราชการ นอกจากนี้ยังมีบริการให้คำปรึกษา แนะนำด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล ให้เกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองและครอบครัวให้ห่างไกลจากโรค เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายทั้งค่ารักษาพยาบาลและค่าเดินทาง, โครงการสุขภาพดีเริ่มที่บ้าน (Home Health Care) โดยมีการจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมทั้งให้คำแนะนำแก่ครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้พิการ เพื่อให้ครอบครัวและคนรอบข้างสามารถดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการจัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นและชุดของขวัญบำรุงสุขภาพให้แก่ผู้พิการ โครงการดังกล่าวมีกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเป็น

หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ, และโครงการสนับสนุนกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้พิการ และกลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุเพื่อนช่วยเพื่อน (อผส.) โดยจะมีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพของผู้พิการและผู้สูงอายุให้แก่กลุ่มอาสาสมัคร จัดกิจกรรมออกเยี่ยมบ้านผู้พิการและผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ โครงการดังกล่าวเป็นการร่วมมือกันระหว่างกองสวัสดิการสังคม กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ของเทศบาล ร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ และบ้านธรรมปภรณ์จังหวัดเชียงใหม่ (แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2555-2557) โครงการพัฒนางานด้านการสาธารณสุขสำหรับผู้พิการ โดยจะมีนักกายภาพบำบัดเข้าไปตรวจเยี่ยมและฟื้นฟูสมรรถภาพให้แก่ผู้พิการที่ไม่สามารถไปตรวจรับการรักษาที่โรงพยาบาลหรือคลินิกชุมชน, และยังมีการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับผู้พิการอีกด้วย ส่วนโครงการด้านคุณภาพชีวิต เช่น โครงการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตและการปรับสภาพจิตใจผู้สูงอายุ, โครงการส่งเสริมสนับสนุนเครือข่าย โดยจะให้การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งของเครือข่ายผู้สูงอายุและผู้พิการ และในด้านอาชีพนั้น ทางเทศบาลก็ได้จัดให้มีโครงการอุดหนุนกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลให้มีการจัดฝึกอบรมทางด้านอาชีพ และยังมีโครงการเทศบาลเคลื่อนที่พบประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในชุมชน ตลอดจนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกับเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการได้เข้าไปมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ส่วนการสงเคราะห์นั้นก็ได้มีการแจกเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้โครงการที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น เทศบาลยังได้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการดูแลและช่วยเหลือผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสกลุ่มอื่นๆ ซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2555-2557 ของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับการจัดทำฐานข้อมูลของผู้พิการและส่งเสริมให้ผู้พิการในชุมชนได้รับประโยชน์จากสิทธิที่ควรได้รับจากภาครัฐและจากชุมชน จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้บริหารของเทศบาลได้ใส่ใจและให้ความสำคัญต่อการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมทั้งให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพอนามัย ด้านอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน จนทำให้เทศบาลได้รับรางวัลองค์กรดีเด่นที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานด้านผู้พิการ ประจำปี 2552 จากสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการแห่งชาติ (พท.) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, รางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2553 ในประเภทที่ 1 ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, 2553) ได้รับโล่เกียรตินิยมตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ปี

2554 จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา, 2554) และในปี 2555 ก็ได้รับ โล่ประกาศเกียรติคุณและใบประกาศเกียรติคุณเป็นศูนย์อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ดีเด่น ของจังหวัดเชียงใหม่ (เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา, 2555: ระบบออนไลน์) ซึ่งจากรางวัลที่ได้รับนั้นสะท้อนให้เห็นว่า เทศบาลประสบความสำเร็จในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและผู้พิการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการเข้าไปศึกษาว่าเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีรูปแบบและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการอย่างไร และเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีรูปแบบและกลไกในการจัดทำสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกในการจัดทำสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษารูปแบบและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้มีเนื้อหาครอบคลุมเฉพาะบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมที่จัดทำให้แก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น และมีขอบเขตด้านเวลาในการศึกษารวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2554 – เดือนมิถุนายน 2555

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบถึงรูปแบบและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ทราบถึงรูปแบบและกลไกในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.4.3 ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการจัดทำบริการสาธารณะและการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ

1.5 นิยามศัพท์ทั่วไป

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ผู้พิการ หมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกาศกำหนด นิยามตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ได้แบ่งผู้พิการออกเป็น 6 ประเภท คือ ผู้พิการทางการเห็น, ผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย, ผู้พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมหรือออทิสติก, ผู้พิการทางสติปัญญา, และผู้พิการทางการเรียนรู้

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะของสวัสดิการสังคมที่จัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมาย

กลไก หมายถึง วิธีการ ระบบ องค์กร บุคลากรและวิธีการในการดำเนินงานและส่งมอบสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

บริการสาธารณะ หมายถึง สินค้าหรือบริการที่จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) แก่ประชาชนทุกคนในสังคม โดยทุกคนในสังคมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงสินค้าหรือบริการดังกล่าว โดยสินค้าหรือบริการดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้การอำนวยความสะดวกหรืออยู่ในความควบคุมของภาครัฐหรือชุมชน

สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง บริการทางสังคมที่จัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

สวัสดิการสังคมสำหรับผู้พิการ หมายถึง บริการทางสังคมที่จัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มผู้พิการโดยเฉพาะ